

УДК 261.7

М. М. Мокієнко
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Центру дослідження релігії

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

П'ЯТИДЕСЯТНИЦТВО ТА ХАРИЗМАТИЗМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

З початку ХХ ст. світове християнство пережило два потужні духовні оновлення. Мова йде про п'ятидесятництво, генеза якого припадає на 1900-ті рр., і харизматичний рух, що формується в 60-ті рр. ХХ ст. Терміни «п'ятидесятницький» і «харизматичний» часто використовуються як взаємозамінні. Справді, ці рухи мають багато спільних ознак, і навіть для експертів іноді буває важко їх розмежувати. Утім п'ятидесятництво й харизматизм є різними релігійними напрямками, які, породжені певними історичними епохами, успадкували їх основні характеристики та різняться за багатьма дуже суттєвими рисами.

Аналіз дослідницьких публікацій з тематики дає змогу констатувати таке. По-перше, розвій як п'ятидесятництва, так і харизматизму є свідченням глобалізаційних процесів, у які включена й Україна як частина світової спільноти. Розвиток наукових досягнень, виробництва на основі нових технологій, демократій у різних формах і проявах змінювали не тільки підхід до протестантизму як такого, а й до релігії загалом. Але саме протестантизм під впливом нових віянь часу стає гнучким посередником між секулярним суспільством і суспільством релігійним. На цьому тлі вирізняється п'ятидесятництво як сучасна найпотужніша протестантська течія та християнський харизматизм, який українське релігієзнавство типологічно зараховує до неохристиянських рухів [12]. По-друге, попри багатогранність харизматичного феномена, відзначаємо фрагментарність та упередженість його оцінок не лише в ЗМІ, а й в академічних публікаціях. По-третє, у п'ятидесятницькому середовищі існує широкий діапазон оцінок харизматичних церков, їхніх богословських позицій та очільників. Частина вітчизняного руху хрещених Святим Духом, не ототожнюючи себе з харизматичним рухом, активно переймає частину його поглядів і практик, інші, навпаки, займають протилежну позицію, заперечуючи будь-яку можливість навіть потенційної співпраці. По-четверте, за весь період співіснування цих двох релігійних течій практично не зроблено серйозних спроб здійснити порівняльний аналіз обох рухів, їх історії, доктринального змісту, етичних учень, ставлення до актуальних проблем сьогодення. Нечисленні дослідники переважно дуже спрощено підходять до цієї проблеми, керуючись більше уподобаннями, аніж принципом наукової об'єктивності. Іноді чи не єдиною ознакою для розмежування п'ятидесятництва й харизматизму вважається форма поклоніння. Безперечно, існують набагато більш суттєві розбіжності між обома рухами, які варто брати до уваги. При цьому однією з причин неординарного та неоднозначного ставлення до харизматизму є і невизначеність позицій самого п'ятидесятницького руху з багатьох важливих питань.

Мета розвідки полягає в порівняльному аналізі споріднених рухів і встановленні їх теологічних особливостей.

Насамперед варто відзначити, що не зовсім коректно ототожнювати п'ятидесятництво й харизматизм або розглядати останній як одну зі стадій п'ятидесятницького пробудження. На Заході через те, що між більшістю п'ятидесятницьких церков і харизматичними групами стерлися грані, у багатьох дослідників превалює думка про спадкоємність рухів. Так, Д. Барретт, провідний демографічний експерт п'ятидесятництва й харизматичного руху, вважає, що духовне оновлення у ХХ сторіччі – це єдиний рух, у якому залучена велика кількість індивідуумів і громад. До такого висновку Д. Баррета наштовхує єдиний духовний досвід як п'ятидесятників, так і харизматиків [1]. Схожої точки зору дотримується відомий дослідник П. Вагнер.

У своєму впливовому дослідженні розвитку харизматичного руху в Сполучених Штатах Америки упродовж ХХ століття він виокремив три «хвилі» цього руху [2]. Першою хвилею було класичне п'ятидесятництво, яке постало на початку 1900-х років і було відзначене насамперед наголосом на говоріння мовами. Друга хвиля припадає на 1960–1970-ті роки здебільшого всередині провідних протестантських деномінацій (а також римо-католиків), коли вони опанували ключові п'ятидесятницькі практики. Третя хвиля, прикладом якої, на думку П. Вагнера, є Д. Вімбер, виводить на перший план «знаки й дива». Д. Вімбер твердив, що Святий Дух передає церквам нову хвилю надприродних сил, даючи їм змогу зцілювати, жити переможені й завдавати поразку злим духовним силам.

Звичайно, залишаються й опоненти такого підходу для п'ятидесятництва, які наводять вагомі аргументи щодо наявності істотних протиріч між обома вищевказаними релігійними течіями [4]. Окремі вітчизняні дослідники, навпаки, зараховують харизматизм радше до нових релігійних течій, інтерпретуючи його в «дусі часу», й менше вбачають зв'язків між п'ятидесятницьким і харизматичним феноменами [13].

Уживаючи термін «п'ятидесятництво» маємо на увазі християнську течію, що виникла на початку ХХ століття й акцентує на доктрині про хрещення Духом Святим як подію, яка відбувається з християнином після його навернення, супроводжується початковою ознакою молитви іншими мовами та відкриває християнинові доступ до інших дарів Святого Духа. Більшість класичних п'ятидесятницьких деномінацій виникли до початку 1960-х рр. й прямо чи опосередковано пов'язані з духовними подіями на Азуза-стріт у Лос-Анджелесі (1906–1909 рр.).

Харизматичним рухом прийнято називати процес поширення з початку 1960-х рр. досвіду хрещення Духом Святим у межах протестантських, а згодом і римо-католицької церков, який призвів до утворення нових деномінацій, учень, літургійних разків та інших форм релігійного життя. Коріння харизматичного руху в Північній Америці сягає 1940–1950-х рр. У середині ХХ ст. відомі проповідники В. Бранхам, О. Робертс, Г. Ліндсі й Т. Осборн стали наполягати на можливості поширення хрещення Святим Духом поза межами п'ятидесятницьких спільнот. Попри те що всі вони фактично були п'ятидесятниками за переконаннями, а дехто й за належністю, однак їхнє незалежне служіння перебувало поза межами деномінаційного контролю. Цей рух отримав свої перші організаційні форми в Міжнародному співтоваристві бізнесенів Повного Євангелія (засновник Д. Шакаріян), яке із самого початку тісно співпрацювало з указаними проповідниками. Своєрідним посередником між п'ятидесятницькими переживаннями та історичними церквами вважають служіння Д. дю Плессі, який мав тісні контакти з лідерами історичних церков і, починаючи з 1930-х рр., пропагував можливість застосування типово п'ятидесятницьких проявів поза межами п'ятидесятницьких деномінацій.

Традиційно вважають, що приводом до початку сучасного харизматичного руху став інцидент, який відбувся в містечку Ван-Найс, штат Каліфорнія, у 1960 р.: лідер місцевої Єпископальної церкви Д. Беннет заявив своїй конгрегації, що сповнився Святим Духом, і говорив мовами. Місцевий єпископ Єпископальної церкви швидко заборонив «говоріння мовами» в підвладних йому церквах. Проте невдовзі виявилося, що інші представники провідних протестантських

деномінацій отримали схожий особистий досвід. Вони перестали його приховувати й заявили, що, на їхнє переконання, це справді було сходження до них Святого Духа, яке має призвести до оновлення церков. Невдовзі стало очевидним, що певне оновлення з опорою на харизматичні дари відбулося в англіканських, лютеранських, методистських і пресвітеріанських колах. Не менш важливо й те, що харизматичний рух почав розвиватися також усередині Римо-Католицької церкви [8, с. 571].

Харизматичне оновлення початкового етапу було позитивно сприйняте ключовими п'ятидесятницькими деномінаціями. Однак, коли стало зрозуміло, що носії свіжих проявів Духа не планують поповнювати ряди п'ятидесятницьких громад, перемогла негативна оцінка новоутвореного руху. Харизматики почали формування спеціальних інституцій у складі вже існуючих неп'ятидесятницьких церков (наприклад, такими установами стали «Пресвітеріанська харизматична община», що виникла в 1966 р., або «Національний комітет служіння» в Римо-католицькій церкві США, що сформований у 1970 р.) або ж обрали шлях утворення нових незалежних деномінацій. Процес подальшого богословського та літургійного зближення не зміг стерти відмінності між рухами.

Передумови, що спричинили відмінності між п'ятидесятництвом і харизматизмом, варто шукати в контексті історичних епох їх генези. Так, п'ятидесятництво формується на тлі поширення преміленіалістичних очікувань, популяризації вчення Руху Святості та місійного спаду початку ХХ ст. У соціальному стосунку п'ятидесятництво стає своєрідним протестом проти расової сегрегації й чоловічого домінування, що характеризували північноамериканські суспільні реалії на зламі ХІХ і ХХ ст. Рух Святості з його акцентом на глибоких особистих відносинах із Богом і суворому дотриманні норм християнської етики став теологічною підвалиною раннього п'ятидесятництва. Учення про «друге благословення», що ототожнювалося в перфекціоністських колах з освяченням, орієнтувало перших хрещених Святим Духом на необхідність покаяння та глибоку моральну трансформацію людини [10, с. 150]. Звідси святість життя стала домінантою першого покоління п'ятидесятників. Її ранні п'ятидесятники розглядали як необхідну передумову сповнення силою.

Контекст виникнення харизматизму в 60–70-ті рр. ХХ ст. значно відрізняється. Мова йде як про бурхливі світоглядні й соціальні трансформації, так і про богословське оточення. Це час інтенсивної секуляризації західного суспільства, формування контркультури, одухотворення проявів і бажань людської природи. Подібні тенденції визначили окремі богословські параметри харизматичного руху та його моральні стандарти. Через цей факт п'ятидесятники часто ставили під сумнів харизматичний рух, орієнтуючись передусім на глибину покаяння й моральної трансформації. Це також відображається в п'ятидесятницькому та харизматичному ставленні до хрещення Святим Духом: для перших властиве «вимолювання» (інтенсивне духовне очікування) з глибоким моральним самоаналізом, для останніх – практика миттєвого й негайного отримання хрещення. З іншого боку, якщо проаналізувати розвиток учення про хрещення Духом Святим другого покоління п'ятидесятників, то для нього характерний менший акцент на освячення, яке тепер інтерпретується не як «друга дія благодаті», а як частина досвіду спасіння [7, с. 32]. Тобто зміни розуміння пневматологічного аспекту сотеріології в п'ятидесятницькому середовищі певною мірою визначили харизматичне розуміння хрещення Духом Святим.

Водночас через походження харизматизму з різних християнських традицій для нього характерна неокресленість і розмитість учення загалом і пневматології зокрема. Як п'ятидесятники, так і харизматики наголошують на тому, що духовні дари, чудеса й ознаки, які проявлялися в апостольський період, неодмінно повинні бути відроджені й у сучасній церкві. Обидві течії категорично заперечують цесаціонізм (учення про обмеження духовних дарів

апостольською епохою), однак у харизматизмі можна зустріти різні підходи до хрещення Святим Духом. П'ятидесятницька позиція полягає в тому, що хрещення Святим Духом розглядається як подія, відмінна від навернення та наступна за ним. Початковою ознакою хрещення Духом вважається молитва іншими мовами. Харизматики особливо із середовища тих протестантських течій, які заперечують учення Веслі про дві дії благодаті, на відміну від п'ятидесятників, стверджують, що людина отримує Духа Святого в момент навернення до Бога.

Неоднозначно ставляться харизматичні рухи й до питання про початкову ознаку хрещення Святим Духом. Більшість із них відкидає жорстке п'ятидесятницьке формулювання «немає мов – немає хрещення», а також розмежування мов як «ознаки хрещення Духом» і «дару мов». Не підтримують харизматики й акцент на хрещенні Духом Святим як необхідній умови для отримання інших духовних дарів. У харизматичних колах молитва мовами розглядається як один із багатьох новозавітних дарів, мета якого полягає не в тому, щоб бути початковим підтвердженням певного духовного досвіду, а у використанні його в молитовному житті.

Ще більше розбіжностей із п'ятидесятництвом стосовно хрещення Святим Духом мають католики-харизматики. На думку католиків, кожен віруючий уже отримав Духа Святого під час таїнств водного хрещення й конфірмації, а сама подія п'ятидесятницького хрещення Святим Духом є не отриманням Духа, а вивільненням сили й дарів Духа, які вже були присутні в душі людини, однак не проявлялися раніше. Тобто таїнство хрещення й конфірмації ототожнюється з моментом хрещення Духом. Призначення ж «вивільнення» Духа полягає в тому, щоб допомогти людині усвідомити те, що вона вже має дар Святого Духа в теологічному сенсі, й застосувати це в досвіді. Відповідно, католицькі харизматики не вважають молитву мовами необхідною початковою ознакою хрещення Духом Святим [11, с. 80].

П'ятидесятники заперечують акцент окремих харизматиків на позабіблійне одкровення й відкидають нормативність окремих літургійних практик, які не суголосні Писанню. Мова йде про «падіння під дією сили», «святий сміх» тощо [5]. Попри дискусію в самому п'ятидесятництві, більшість хрещених Духом Святим відкидають учення про те, що християни можуть бути одержимі злими духами.

Для п'ятидесятництва, що пов'язане з пробудженням на Азуза, характерна інтерпретація духовного досвіду в місіональному напрямі. Зародження харизматичних громад спочатку супроводжувалося не стільки ревністю по євангелізації, скільки намаганнями поширити вчення про хрещення Духом Святим в історичних церквах. При цьому сам новий духовний досвід розумівся як новий рівень духовного розвитку, а не інструмент для місії. Найбільшою працею на ниві благовістя характеризувалися ті харизматичні спільноти, які вели своє походження з п'ятидесятництва, а також католики-харизматики. Не притаманне для харизматичного руху й гостре есхатологічне очікування, що обумовлювало п'ятидесятницькі богословські акценти на початку ХХ ст. Звідси харизматики більше орієнтовані на земний вимір, економічно та соціально активні тощо.

Переходячи від пневматології до основного корпусу богослов'я, варто відзначити, що п'ятидесятництво, попри окремі звинувачення, успадкувавши фундаменталістські богословські позиції Руху святості, дотримується ключових доктрин непомилності Священного Писання, божественності Христа, гріховності людини, заступницької смерті Христа тощо. При цьому, незважаючи на особливості п'ятидесятницької епістемології, більшість п'ятидесятницьких деномінацій мають розроблену систему віровчення, кодифіковану в різноманітних кредо. Специфіка епістемології хрещених Духом виражається в трансраціональності, тобто для п'ятидесятника пізнати істину – значить пережити її й бути зміненим нею. Біблія – жива Книга, у якій Святий Дух є завжди активним. Діалогічність Священного Писання й Духа Святого – ключова тема наявних п'ятидесятницьких

віровчень [6, с. 282–284]. Загалом п'ятидесятництво з недовірою ставиться до спроб передати живий досвід зіткнення з надприродним мовою людських термінів, однак це не означає недооцінку п'ятидесятниками чіткого біблійного вчення. Підставою для ідентифікації будь-якої релігійної течії є її вчення, а не наявність надприродних проявів. Попри важливість для хрещених Святим Духом говоріння мовами, віруючий передусім мусить дотримуватися біблійного вчення й відділятися від світу.

На відміну від п'ятидесятництва, харизматизм вирізняє розмитість і нечіткість богословських поглядів, що може бути пояснене такими причинами:

1. Природою руху, який зародився в рамках насамперед протестантських церков, апелюючи до п'ятидесятницького духовного досвіду без спільної теологічної платформи.

2. Необхідністю гармонізувати новий досвід з традиційними доктринами, що обумовила суттєві розбіжності між харизматиками з різних конфесійних традицій.

3. Недооцінкою харизматичним рухом значення біблійного та богословського вчення й натомість переоцінкою ролі спільного духовного досвіду.

4. Екуменічним наголосом більшості харизматичних ініціатив, які із самого початку полягали в намаганні проникнути в усі наявні християнські церкви й «оновити їх», не звертаючи уваги на «поверхові догматичні розбіжності» [11, с. 74].

Незважаючи на богословську індивідуальність харизматизму, йому притаманне постійне зведення Божих намірів і дій до принципів і законів, пізнавши які людина забезпечить собі не лише спасіння в потойбіччі, а й успішне життя та служіння на землі. Світогляд п'ятидесятника значно складніший. Він передбачає не лише наявність «чорно-білих» позицій, а й уявлення про Бога як про таємницю, що не може бути повністю розкрита людиною. Звідси більш благоговійне молитовне звернення, впорядкованість літургійних практик, менш «амбіційна» релігійна лексика хрещених Святим Духом. На відміну від харизматиків, лише меншість п'ятидесятників вірить у пандемонізм – переконання, що не тільки гріхи, а й помилки та погані звички спричиняються демонами, які мусять бути вигнаними. Тому для п'ятидесятницького руху є чужими, зокрема, такі прийняті в харизматичному русі новітні методи духовної боротьби, як визначення демонічних сил, які домінують на певній території, створення «духовних карт», проведення «ерихонських» маршів тощо.

Зваженим виглядає й п'ятидесятницьке віровчення про тілесне зцілення людини, де кінцевий результат залежить не лише від віри людини, а й від «волі Божої» [9, с. 663]. Водночас харизматики вказують, що «Божя воля – завжди зцілювати», а відсутність оздоровлення найчастіше пов'язують із браком віри людини. Крім цього, п'ятидесятники більше наголошують на видимому фізичному зціленні, тоді як представники харизматичного руху фокусуються на внутрішньому зціленні із зосередженням на зціленні емоцій. Цей контраст відображає різницю в соціальному середовищі й теології. Усвідомлення власного душевного стану більш притаманне середньому класу, ніж працюючим верствам, серед яких поширювалося п'ятидесятництво.

Специфічною рисою харизматичного руху є «теологія процвітання». За переконанням харизматів, істинний християнин повинен бути здоровим, багатим, успішним [12, с. 377]. Тобто в харизматизмі відбулася переорієнтація від «отримання блаженства» в потойбіччі до «отримання благ» у цьому світі. Підставою для «теології процвітання» є не лише усвідомлення статусу «дітей Царя», а й суголосне цьому вченню про «позитивне сповідання», згідно з яким слово, промовлене з вірою у Творця, має переконати Бога виконати прохання. У п'ятидесятництві, яке на початковому етапі свого розвитку мало симпатиків в основному серед нижчих соціальних прошарків, превалює думка про

те, що «Бог допомагає в потребах», а «процвітання» може зашкодити повноцінному духовному розвою християнина. У протестантських колах зазначають, що «п'ятидесятники молиться за роботу, а харизматик – за зарплату». Це мотивує віруючих-харизматиків до інтенсивної бізнесової діяльності на підставі психологічного налаштування віруючого. У харизматичному середовищі є чимало літератури, присвяченої християнському менеджменту, веденню бізнесу, фінансовій стабільності, фінансовій діяльності в церкві [3].

Нарешті, суттєва особливість харизматичного руху знаходиться в еклезіологічній царині. Попри акцент на духовних дарах, п'ятидесятницькі церковні утворення тяжіють до колегіальної форми управління, що забезпечує необхідну спадкоємність віровчення й тяглість руху. Харизматичні спільноти збудовані на «об'явленні пастора-засновника», яке він одноосібно реалізує в житті помісної громади або групи громад. Тому вчення про «централізоване помазання» або «хрещення в пастора» (на підставі «...і всі охристілися в хмарі та в морі в Мойсея» – 1 Кор. 10:2), яке передбачає безпеляційне прийняття «пасторського бачення» й утілення його в життя всіма членами громади. Уважається, що Бог говорить не з громадою, а лише з пастором (як приклад наводиться звернення Христа до Ангелів (пасторів) церков у Малій Азії – Об. 2, 3 розділи). Тому харизматичний рух ще більше, ніж п'ятидесятництво, схильний до постійних розколів і має значні труднощі зі спадкоємністю на як рівні керівництва, так і віровчення.

В окремих харизматичних спільнотах сповідують і практикують більш специфічні погляди, як-от: учення про «новий світовий порядок», про «духовну візуалізацію та інкубацію», які поглиблюють розбіжності між харизматизмом і п'ятидесятництвом, але характерні певним групам харизматиків.

Вітчизняний харизматичний рух доволі молодий і все ще перебуває на етапі свого становлення. Його перша хвиля не була пов'язана зі спробою екстраполювати духовні дарування на історичні церкви, як це було на Заході в 60-х рр. XX ст. Основу вітчизняних харизматичних громад (особливо їхнього лідерського складу) становлять вихідці з євангельських (а не історичних чи ліберальних) церков, що позначилося на їх віровченні. Тут можна погодитися з висновком дослідниці В. Титаренко, яка стверджує, що вітчизняний харизматизм кін. 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. – це реакція молодого покоління євангельських спільнот на неспроможність церковного керівництва адекватно оцінити духовні можливості, які прийшли з релігійною свободою [14, с. 81]. Харизматичні групи й навіть громади на початку XXI ст. поступово поширюються й у межах історичних церков (насамперед Української Греко-Католицької Церкви та Римо-Католицької Церкви в Україні). Однак вони перебувають на початковому етапі осмислення власної ідентичності, тому їм властива богословська строкатість. Ураховуючи це, на сучасному етапі доволі складно аналізувати розбіжності вітчизняного п'ятидесятництва й харизматизму.

Підводячи підсумок, варто зауважити, що п'ятидесятництво й харизматизм є різними релігійними напрямками, які, породжені певними історичними епохами, успадкували їх основні характеристики та різняться за багатьма суттєвими рисами. Їх неможливо розмежовувати лише зовнішніми характеристиками. Попри спільний наголос на важливості відродження дарів у сучасному християнстві, п'ятидесятництво та харизматизм мають чимало розбіжностей у питаннях богослов'я, включаючи пневматологію, еклезіологію й етику. Водночас також некоректно зараховувати харизматизм до новітніх релігійних течій, ігноруючи його зв'язок з протестантизмом загалом і п'ятидесятництвом зокрема. Тому видається, що справа чіткішої ідентифікації харизматичного руху ще попереду, враховуючи його відносно молодість та інтенсивну трансформацію.

Література

1. Barrett D., Johnson T. Annual Statistical Table on Global Mission: 1999. International Bulletin of Missionary Research 23:1 (1999). P. 24–25.
2. Wagner P. The Third Wave of the Holy Spirit: Encountering the Power of Signs and Wonders Today. Ann Arbor, MI: Servant, 1988. 133 p.
3. Аванзини Дж. 30, 60, 100 крат. Ваш финансовый урожай. Санкт-Петербург: Слово Жизни, 1994. 192 с.
4. Буркет Б. Пятидесятническая, но не харизматическая. Комментарий и критический анализ харизматической доктрины. URL: http://pentecostal.faithweb.com/NOTchar-I_ru.html.
5. Вуд Д. Сменяющееся пробуждение. Духовные источники. 2010. № 2. С. 18–24.
6. Даффилд Г., Ван Клиф Н. Основы пятидесятнического богословия / пер. с англ. Н. Новгород: Agape, 2007. 528 с.
7. Макги Г. Исторический обзор. Систематическое богословие / под ред. С. Хортон; пер. с англ. Киев: Лайф, 1999. С. 9–46.
8. Макграт А. Небезпечна ідея християнства. Протестантська революція: історія від шістнадцятого до двадцять першого століття / пер. з англ. Олексія Панича. Київ: Дух і Літера, 2017. 656 с.
9. Пурди В. Божественное исцеление. Систематическое богословие / под ред. С. Хортон; пер. с англ. Киев: Лайф, 1999. С. 655–703.
10. Соловій Р. Контекст виникнення п'ятидесятництва. Богословские размышления. Евразийский журнал богословия. 2003. № 2. С. 147–163.
11. Соловій Р. Лекції по історії п'ятидесятництва. Особистий архів автора. 163 с.
12. Титаренко В. Неохристиянські течії в сучасній Україні. Українське релігієзнавство. 2008. № 46. С. 367–381.
13. Титаренко В. Християнський харизматизм як релігійне явище: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.11 «Релігієзнавство». Київ, 2003. 20 с.
14. Титаренко В. Християнський харизматизм як релігійне явище: дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.11 «Релігієзнавство». Київ, 2003. 181 с.

Анотація

Мокієнко М. М. П'ятидесятництво та харизматизм: порівняльний аналіз. – Стаття.

У статті аналізуються основні особливості духовності п'ятидесятництва й відображення цих особливостей у теології. Розглянуто співвідношення між сакраментальним хрещенням і містичним хрещенням Святим Духом. Виявлено характерні риси «життя в Дусі», проведено порівняння з концептом «життя в Христі». Доведено, що п'ятидесятництво пропонує входження в особливий життєвий світ, у якому культивується інтенсивний суб'єктивний містичний досвід, робиться наголос на вербальному безпосередньому спілкуванні, заперечується значення теоретичного та символічного богопізнання, схвалюється спонтанне поклоніння Богові, підкреслюється необхідність дистанціювання особистості й громади від світського життя, цінується досвід пророцтва від Бога за збереження центрального значення Писання. Ці риси ідентичності знаходять власне вираження в особливостях культу, особливо в колективних молитвах, покладаннях рук, молитвах зцілення, «танцях» тощо. Перенесення уваги на дію Святого Духа дає п'ятидесятникам змогу перейти від духовності, в центрі якої знаходиться Церква, до духовного життя, що розвивається довкола Бога як Трійці. Харизматичний рух розвиває всі ці особливості в постмодерному ключі,

роблячи акцент на досвіді, а не на Біблії, на авторитеті й ролі пастора, на теології процвітання.

Ключові слова: п'ятидесятницький рух, ідентичність, сучасна теологія, місія, еклезиологія, духовність.

Анотація

Мокієнко М. М. Пятидесятничество и харизматизм: сравнительный анализ. – Статья.

В статье анализируются основные особенности духовности пятидесятничества и отражения этих особенностей в теологии. Рассмотрено соотношение между сакраментальным крещением и мистическим крещением Святым Духом. Выявлены характерные черты «жизни в Духе», проведено сравнение с концептом «жизнь во Христе». Доказано, что пятидесятничество предлагает входжение в особый жизненный мир, в котором культивируется интенсивный субъективный мистический опыт, делается упор на вербальном непосредственном общении, отрицается значение теоретического и символического богопознания, одобряется спонтанное поклонение Богу, подчеркивается необходимость дистанцирования личности и общества от светского жизни, ценится опыт пророчеств от Бога при сохранении центрального значения Писания. Эти черты идентичности находят собственное выражение в особенностях культа, особенно в коллективных молитвах, возложении рук, молитвах исцеления, «танцах» и тому подобное. Перенос внимания на действие Святого Духа позволяет пятидесятникам перейти от духовности, в центре которой находится Церковь, к духовной жизни, развивается вокруг Бога как Троицы. Харизматическое движение развивает все эти особенности в постмодерном ключе, делая акцент на опыте, а не на Библии, на авторитете и роли пастора, на теологии процветания.

Ключевые слова: пятидесятническое движение, идентичность, современная теология, миссия, еклезиология, духовность.

Summary

Mokienko M. M. Pentecostalism and charismatism: comparative analysis. – Article.

The article analyzes the main features of the spirituality of the Pentecostal people and reflects these peculiarities in theology. The relationship between sacramental baptism and mystical baptism of the Holy Spirit is considered. Characteristic features of “life in the Spirit” are revealed, a comparison with the concept of “life in Christ” is made. Proved that Pentecostalism offers a special entry in the living world where cultivated subjective intense mystical experience, focuses on verbal communication direct, contested and symbolic importance of theoretical knowledge of God, approved by spontaneous worship of God, emphasizes the need for distancing individual and social life of the community, the experience of God's prophecy is appreciated, while preserving the central significance of the Scriptures. These features are actually expressing identity in features of worship, especially in collective prayer, laying on of hands, healing prayers, “dance”, and so on. The shifting attention to the action of the Holy Spirit allows Pentecostal people to move from spirituality in the center of which the Church is in the spiritual life that develops around God as the Trinity. The charismatic movement develops all these features in a postmodern way, focusing on experience, not on the Bible, on the authority and role of the pastor, on the theology of prosperity.

Key words: Pentecostal movement, identity, modern theology, mission, ecclesiology, spirituality.